

FINLAND

OCH SVERIGE

DE FINSKA valen blevo fria. Följden blev att folkdemokraterna trots alla faktiska favörer när det gäller hämningslös yttrandefrihet gingo tillbaka. Deras regress kastar ett blixtljus över den verkliga »folkmeningen» i de osteuropeiska stater, där kommunisterna eller kommunistinfekterade blockpartier med stöd av »lavede» parlamentsmajoriteter vilja tilldika sig folkmajoritetens stöd och framträda som sanna demokrater. Faktum är att kommunisterna överallt, där valen varit fria, aldrig vid ett senare val kunnat hålla den ställning, som de omedelbart efter vapenstilleståndet och i bitterheten mot kriget eller diktaturregimer tillfälligtvis lyckats skaffa sig. Det räcker att hänvisa till Norge, Danmark, Frankrike och Italien.

Nu visade det finska valet en om dock icke så stark tendens till rättning höger. Samlings- och agrarpartierna inhöstade de största vinsterna, det senare delvis tack vare valsysteemets nyckfullhet, och socialdemokraterna — som på verkstäder organiserat en effektiv antikommunistisk kuppberedskap — ha åter blivit det ledande av Finlands arbetarpartier. Anmärkningsvärt var framstegspartiet — det lilla finska borgerliga centerpartiets — kännbara förluster. Partiets motstånd mot rysspakten uppfattades som en valspekulation, men denna har tydligen helt förfelats. Finska folkets överväldigande massa finner i dag Finlands enda tänkbara framtidsväg utstakad genom vapenstilleståndet och är inom grundlagsenliga gränser beredd till rejält samarbete med Sovjetunionen. Det parti som genom sina personligheter — Ståhlberg, Ryti, Holsti, Kivimäki, Cajander, Erkko — betytt så mycket efter 1918, synes därmed, åtminstone för överskådlig tid, ha spelat ut sin roll.

Valet slutade med en förstärkning av den förut millimeterknappa borgerliga majoriteten. Men regeringskrisen löstes genom att den stora koalitionsregering, som suttit ända sedan 1945 och som praktiskt taget omfattat alla riktningar utom den finska högern, nu utbyttes mot en socialdemokratisk ministär, den andra

rent socialdemokratiska i det fria Finlands historia. Detta måste sägas vara en besynnerlig parlamentarism. Men den borgerliga majoriteten har inte beslutat något misstroendevotum mot Fagerholms ministär, och enligt praxis vid tillämpningen av grundlagens reglering av parlamentarismen betraktas en regering som nöjaktigt parlamentarisk så länge den tyst tolereras av riksdagen. Sannolikt har statsråden ansetts tala för en ren arbetarregering, i vilken fackföreningsdignitärerna bilda tyngdpunkten. Därigenom väntar man sig tydligen det bästa medlet att hålla kommunisterna på mattan och förekomma de vilda strejker eller utomparlamentariska aktioner, till vilka folkdemokraterna uppenbarligen sätta sin lit sedan de blivit till ursinne harmsna över förmätenheten att de i enlighet med valutslaget diskvalificerats som regeringsparti.

För första gången i historien sitter det rent socialdemokratiska regeringar samtidigt i alla de fyra nordiska länderna. Det är möjligt att de finska socialdemokraterna ej velat vara sämre än de nordiska systerpartierna och just därför hastade att bilda sin egen regering. I en tid mera kritisk för Norden än någonsin bär alltså socialdemokratien det historiska ansvaret för Nordens väg i världspolitik. Underlaget för denna socialistiska maktställning är emellertid svagare än de maktägande själva ge sken av. Både i Finland och Danmark ha de borgerliga riksdagsmajoritet; Hedtofts ivriga regeringsbildning i höstas har kanske stått som modell för Fagerholm. I Norge registrerades vid 1947 års kommunalval en klar borgerlig majoritet, fastän denna inte kan avspegla sig i det oupplösliga stortinget förrän vid 1949 års stortingsval. Och i Sverige ges om ett par veckor besked om den svenska socialdemokratiens grundvalar ha skakats eller inte i partiets sakta men stadiga regress alltsedan 1940 års vågtopp.

Ur svensk synpunkt förtjänar det att nämnas, att statsminister Fagerholm är den förste regeringschef efter frigörelsen 1917, som betecknar sig själv som svenskspråkig. Han har även varit den förste svenske talmannen under samma tid. Emellertid har valet av Fagerholm säkerligen inga språkliga motiv utan är rätt och slätt ett uttryck för förtroendet till dennes klokhed, kunnighet, koncilians. Under 1930-talets häftiga språkstrider skulle det dock ej ha varit tänkbart att statsministerposten besatts med en man ur den nationella minoriteten. Bortser man från Annala och några andra fennomanska Bourboner, som ingenting lärt och ingenting glömt, har språkstriden i huvudsak dock nu bragts ur världen.

Det är betecknande för dagens Finland att det allvarligt överväges att införa svenskan som obligatoriskt språk i folkskolan över hela Finland, varvid finskan i gengäld skulle bli obligatorisk i de svenska skolorna. Ett sådant steg, motiverat av intresset att underlätta det kulturella nordiska samarbetet, skulle — om det nu tas — stå helt i strid mot de idéer om nationell enhet, som J. V. Snellman förfäktade och inför vilka även svenskarna på 1800-talet för ett kort ögonblick tycktes benägna att resignera.

Finland har — trots vapenstilleståndsvillkoren men inom ramen för dessa — under de senaste månaderna på många vis demonstrerat sitt oberoende och sin suveränitet. Redan den utformning, som den rysk-finska pakten till sist fick, skänkte Finland en friare ställning än t. ex. Rumänien och Ungern. Riksdagens misstroendevotum mot inrikesminister Leino, vilken trots alla sina resor till Moskva troligen ej åtnjuter någon synnerlig högaktning i Kreml och vilken på reguljär parlamentarisk väg tvingades ut ur ministären Pekkala, var ett utslag i samma riktning. Den i dagarna publicerade utredningen om statspolisen och den kommunistiska infiltreringen har ytterligare understrukt Finlands oavhängighet. Finland vill bevara och befästa sin gamla rättsordning. Detta ådagalades kanske allra tydligast, när domstolarna i våras friade några av de misstänkta vapengömmarna. Den som skriver detta kunde vid ett besök då i Finland konstatera, hur just detta domstolsutslag hälsades med glädje inte därför att de voro frikännande utan därför att domstolarnas — och därmed även landets — oberoende åter kunde hävdas.

Skall det lyckas Finland att ännu en gång i historien i sitt förhållande till Ryssland ernå en förmånsställning? När Finland 1809 avträdde till Ryssland, blev dess status i mycket detsamma som det s. k. Kongresspolen fick enligt Wienerfreden. Men under det att Polen så småningom blev en rysk provins, i vilken 1815 års författning upphävdes, kunde storfurstendömet Finland även under den slutliga förryskningspolitikens ofärdsår både vidmakthålla en relativt fri ställning och tämligen ostört utveckla sin nationella kultur.

Även om olika framtidsperspektiv öppna sig förefaller det från dagens synläge, som om utsikter skulle finnas att det finska folket till skillnad från Intermariums stater — de undertryckta länderna mellan Östersjön och Egeiska havet — förmår att värna sin suveränitet, givetvis inom det rysk-finska utrikespolitiska samarbetets

begränsningslinjer. Att så sker kan intet folk vara mera intresserat av än det svenska. Redan de sex hundra årens svensk-finska riksgemenskap skapar det känslomässiga underlaget för detta intresse. Men realpolitiska skäl påbjuda samma inställning.

Måhända var det en litet romantisk överdrift, när det under vinterkriget hette att »Finlands sak är vår». Men den programmatiska satsen innefattade oavsett tidsmomentets känslomässighet en djup historisk sanning. Ty även sedan Finland för 140 år avsondrades från Sverige har Finland fortsatt att determinera den svenska politiken. Ja, i själva verket har Finland spelat en större roll i vårt lands politik efter avträdelserna än under de sex seklernas samlevnad. »1812 års politik» bestämdes av hänsynen till förlusten av Finland; den svensk-norska unionen blev Fredrikshamnshfredens konsekvens, likaså i hög grad det konservativa politiska och utrikespolitiska system som präglade Karl-Johanstiden. Drömmen om Finlands återerövring blev utslagsgivande på Oscar I:s utrikespolitiska kurs. Förryskningssträvandena i Finland under Bobrikov och dennes efterföljare gävo stöten till den svenska försvarsrörelsen, som avsatte sina frukter i 1901 och 1914 års härordningar och stärkte de försvarsvänliga, konservativa riktningarna. Lidelsen för Finland och dess frigörelse tog sig uttryck i det första världskrigets aktivism. 1918 års finska inbördeskrig splittrade även den svenska nationen; mångåriga blevo efterdyningarna på arbetsmarknaden genom fackföreningarnas ostracism mot de svenska frivilliga. I flera faser dök Ålandsfrågan upp både under 1800- och 1900-talen och gav upphovet till två av Sveriges få verkliga politiska överenskommelser, november- och Östersjötraktaterna. Och den svensk-finska tvisten 1918—1921 om Ålandsbefolkningens självbestämmanderätt vållade t. o. m. fara för krigisk utlösning särskilt under Palmstiernas utrikesministertid. När Finland nått sin åtrådda självständighet och den finsk-baltiska barriären skapades under mellankrigstiden, togs detta till intäkt för 1925 års nedrustningsbeslut och försvagade de häremot gensträviga försvarsvänliga partierna. På 1930-talets slut dominerades Sveriges utrikespolitiska intresse av Stockholmsplanen. Under vinterkriget bragte Sverige större offer och tog större risker än någonsin tidigare för vårt östra grannfolks skull. Mot slutet av år 1940 voro långtgående planer å bane om nära svensk-finsk samverkan i fråga om försvars- och utrikespolitiken, fastän de till sist runno ut i sanden. Och när ryssarna vintern 1948 inbjödo Finland att sluta en pakt, blev fruktan för Rysslands framträngande till Botten-

havet en starkt bidragande orsak till att debatten om en svensk västmaktsorientering tog fart.

Ytterligare belägg skulle kunna hämtas. Snabbteckningen här ovan är dock tillräckligt talande. Trots den svensk-norska unionen har Norge aldrig i samma grad influerat på svensk politik, även om unionsstridens slutfas kring sekelskiftet satte vissa spår efter sig i partilivet hos oss.

Direkt eller indirekt, synligt eller osynligt, vare sig vi önskar det eller ej har Finland alltsedan 1809 varit den stora, irrationella faktorn i Sveriges politik. Så är fallet särskilt nu, i den världspolitiska blockbildningens och ideologikampens spänningar. Därför följer Sverige med oavlätlig vaksam uppmärksamhet varje skiftning i finsk politik. Därför gläds Sverige åt alla finska tecken på självhävdelse och självständighetens stabilisering. Att såsom utrikesminister Undén låtsas Sveriges likgiltighet härför är varken realpolitiskt eller i historiskt perspektiv försvarligt.

E. H.